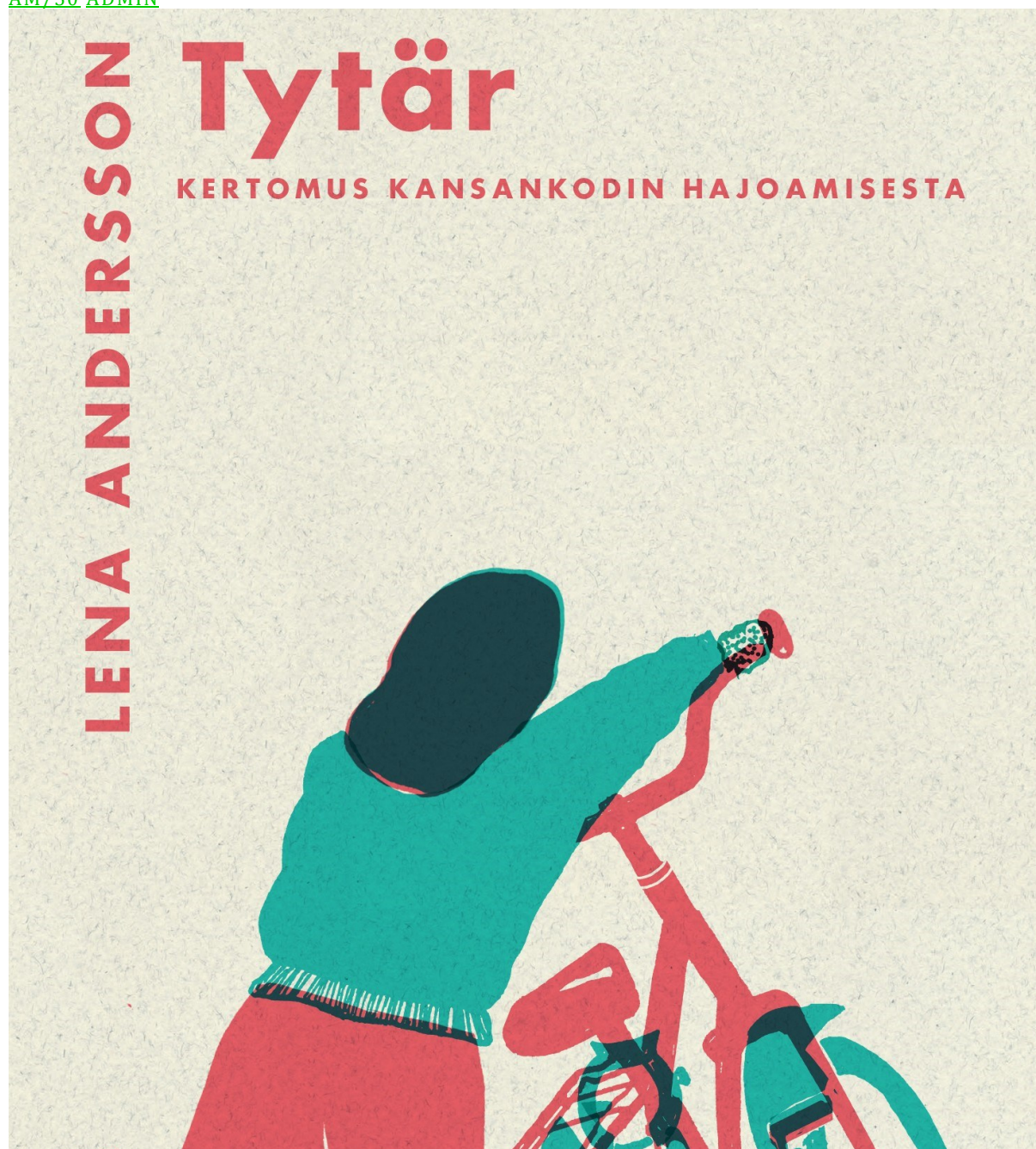

Lena Andersson: Tytär. Kertomus kansankodin hajoamisesta

[AM/30 ADMIN](#)

Svean pojan tytär – RIITTA VAISMAA – 11.6.2022

”Tämä kirja kertoo Ragnarin tyttärestä Elsasta, kansankodin lapsesta, Svean lapsenlapsesta. Kirja kertoo siitä, mitä seuraavaksi tapahtui ja miten siinä niin kävi.”

Lena Anderssonin uusi suomennos *Tytär*, kertomus kansankodin hajoamisesta on rinnakkaisteos edelliselle romaanille *Svean poika*. Varsinainen jatko-osa *Tytär* ei ole, vaikka päähenkilö Elsa

on *Svean pojan* Ragnar Johanssonin tytär. *Tyttäressä* Andersson kirjoittaa paljolti samoista asioista kuin *Svean pojassa*, joskin painopiste on historiallisesti lähempänä nykyaikaa ja näkökulma on Elsan, tyttären.

Elsan lapsuuskuvaus on herkullista luettevaa. Tomera pikkutyttö yrittää aina toimia oikein, oikein sen mallin mukaan, jonka vanhammat ja etenkin isä ovat antaneet. Kansankodin saavutuksista pitää olla ylpeä ja toimia sen mukaisesti.

Juuri kansankodin kuvaajana Andersson on mestari. Hänen katseensa on tarkka ja hän on kuvauksessaan älykäs ja hauska. *Tytär* on nykyajan elämään kuuluvien valintojen analyysissään osuva ja terävä.

Johanssonit, veistonopettaja Ragnar, pohjoisesta kotoisin oleva Elisabeth sekä lapset Erik ja Elsa, asuvat omakotialueella Tukholman ulkopuolella. Aluetta kutsutaan Paratiisiksi, koska se on melko köyhän alueen keskellä keskiluokkaisesti elävien, varakkaampien asuttama. Talot ovat vierä vieressä samanlaisia sokerilaatikoita, toiset vain toistensa peilikuvia. Yhteiskunnan tavoitteena on, että eri kansanosat sekoittuvat ja elävät yhdessä, ovat samoissa päiväkodeissa ja käyvät samoja kouluja.

Päiväkodit ovat Elsan lapsuudessa maan uusin ylpeydenaihe. Kaikki lapset ovat äskettäin saaneet oikeuden päiväkotipaikkaan. Sinne Elsakin siis menee. Isä vie hänet aamulla pyörän tarakalla ja hakee iltapäivällä. Kohta Elsa on jo niin iso, että hänellä on oma pyörä. Kerran, kun Elsa on jo melkein seitsemän, isä ja tytär sopivat, että tyttö voi tulla yksin kotiin päiväkodista. Aikaa kuluu, eikä tyttöä näy. Lopulta hän tulee raahattuaan lukittua pyörää koko parin kilometrin matkan. Isä ei ymmärrä, miksi tyttö ei avaimet hukattuaan vain jättänyt pyörää ja kävellyt kotiin tai edes pyytänyt apua keneltäkään. Isän mielestä huolestuttavankin totisen Elsan mielestä on tehty, niin kuin on sovittu.

Näin Elsa toimii aina nuoreksi aikuiseksi saakka. Veli Erik on huolettomampi ja pääsee monista asioista vähemmällä. Hän on tullut keveämmin elävään äitiinsä, kun taas Elsa on Ragnarin tytär.

Tiedämme jo *Svean pojasta*, että Ragnar Johanssonin intohimo on urheilu. Tiedämme myös, että urheilusta tulee isän ja tyttären yhteinen harrastus, jopa elämän sisältö. Elsa hiihtää ja hiihtää. Kesällä hiihdon korvaa maastajuoksu. Elsa harjoittelee kurinalaisesti, hän kehittyy ja menestyy. Voittoa kertyy. Rasvaa ei saa kertyä. Isä ja tytär kulkevat kilpailuissa ympäri Ruotsia, asuvat halvoissa hosteleissa ja syövät eväitä. Varusteet ovat huippuluokkaa. Isä on valmentaja ja huoltaja.

Vaikka urheilu on Elsan kehityksessä merkityksellistä, hieman liikaa toistoa Andersson on kuitenkin kirjoittanut. Matkat ja ankara harjoittelu on kuvattu jo *Svean pojassa*. Pitkään isän ja tyttären näkökulmat eivät juuri eroa toisistaan. Velvollisuus ennen kaikkea.

Vasta ylioppilasvuotenaan Elsa alkaa livetä ankarasta kurista. Vaikka hän ei pidä kasvavasta ruumiistaan, hän ei enää jaksa myöskään ainaista nälkää. Hän jättää harjoittelun ja alkaa etsiä kirjoista uusia suuntia elämälleen. Ragnar voi vain katsoa sivusta.

Elsan päätös hiihtouran lopettamisesta jakaa *Tyttären* aivan toisenlaiseen maailmaan ja tunnelmaan. Kerronta muistuttaa paikoin esseetä tai muuta akateemista pohdintaa. Sen rinnalla toki kulkee yleinen yhteiskunnallinen muutos, joka Anderssonin mukaan mekitsee kansankodin loppua. Yksilöllisyys ohittaa kaikille saman. Liima *Tyttären* kahden osan välillä saisi olla voimakkaampi. Vaikka *Tyttären* kaksi osaa ovat kaukana toisistaan, on niissä toki paljon yhteistäkin. Erityisen puhuttelevasti tämä tulee esiin aivan teoksen lopussa, kun Elsa ja Erik kävelevät Hagaparkenissa isänsä hautajaisten jälkeen.

Eniten Elsan mielenmaiseman muuttumiseen vaikuttaa vuosi au pairina USA:ssa. Ensimmäisestä työpaikasta hän saa loparit, kun sukset isäntäparin kanssa menevät kerrassaan ristiin. Elsa ei voi kuvitella elävänsä Reagania äänestäneiden konservatiivien kanssa. Ei häntä työkään kiinnosta.

Au pair -paikkoja välittävä järjestö lähettää Elsan vapaamieliseen Kaliforniaan. Kyllä Elsa sielläkin julistaa vielä olevansa sosialidemokraatti, mutta osallistuminen lingvistiikan kurssille mullistaa Elsan elämän. Siellä vastaan tulevat nykyelämän ja -ajattelun elementit. Elsa tutustuu älykkötyttöihin, joiden seurassa esiin nousevat identiteettien kysymykset, kulttuurinen omiminen ja kaikkein voimakkaimpana kaikenlaisen kategorisoinnin vastustaminen. Kategorisoinnin suureksi konnaksi tytöt kohottavat ruotsalaisen Carl von Linnén, jonka lajien luokittelut johtivat rotubiologiaan. Myöhemmin kotona Ragnarin on vaikea sulattaa tyttärensä ajatuksia. *"Kun hän (Linné) jakoi kaiken luokkiin ja antoi lajeille nimet, hän opetti ihmiset näkemään eroja. Me ruotsalaiset olemme aiheuttaneet ison osan nykyistä tuhoa."* Äiti Elisabeth arvostaa tyttärensä opiskelua ja oppimishalua.

Erityisesti Elsaa kiinnostaa, miten kaiken voi tai jopa pitää johtaa kieleen. Kaikki alkaa kielestä ja päättyy kieleen. Tyttöjen mukaan edes minua tai sinua ei ole olemassa. Opiskelutoveri Dolores opastaa Elsaa, että *"sinua" ei ole olemassa lainkaan. — Asiahan on niin, että aivan kuten "sielu", myös "minä" on vain sana, käytännöllinen termi, jolla voi ilmasta sitä mitä suunnilleen tarkoittaa. Ihmisen luoma likiarvo, jolla ei ole vastinetta luonnossa.* Kun Elsa ihmettelee, miten hän voi olla olematta, onhan hän tässä, Dolores jatkaa: *"minä" on pelkkä idea, joka ihmisellä on itsestään, idea muuttuu ja*

siihen vaikuttaa sinun historiallinen tilanteesi, asemasi luokkarakenteessa ja muissa rakenteissa. Se voi myös olla seurausta harhakäsityksistä.”

Tyttöjen johtohahmo Dolores on tai ainakin antaa ymmärtää olevansa navahojen jälkeläinen ja siksi oikeutettu ylemmyyteen suhteessa tavallisiin valkoisiin. Yläluokkainen tyttö katsoo kuuluvansa sorrettuihin. Se että Elsa tuntee oman historiansa aina 1800-luvulla eläneisiin, joiden perintö jatkuu isoäiti Svean lihapullissa, ei saa ystävissä vastakaikua.

Elsa käy myös espanjan tunnilla, mutta sen yksinkertainen opetus ei häntä tyydytä. Kurssi on tehty tursimia varten. Hän käy vapaaehtoistyössä ja osallistuu osavaltion johtopaikkaa tavoittelevan ehdokkaan vaalityöhön, ei siksi, että suuresti kannattaisi ehdokasta, vaan tutustuakseen politiikan tekemiseen.

Vähän vajaaksi jää Elsan toinenkin au pair -työ, kun Elsaa kiinnostaa kaikki paitsi työ. Elsa palaa jo aivan mielellään Ruotsiin. Hän löytää elämäntehtävänsä lingvistiikasta aina tohtoriksi väittelyyn asti. Isä Ragnar ymmärtää tyttären tekevän paljon työtä ja sitä kautta jollakin tapaa ymmärtää tämän ratkaisuja. Poika Erikin ura Brysselissä ei sen sijaan isää tyydytä. Poika on päässyt aivan liian vähällä. Ei kunnan kansankodin kasvatin tule siten elää.

Sanna Mannisen suomennos on vakaata ammattilaisen työtä.

Lena Andersson: *Tytär. Kertomus kansankodin hajoamisesta* (Dottern: en berättelse om folkhemmets upplösning). Suom. Sanna Manninen. Siltala 2021. 272 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko